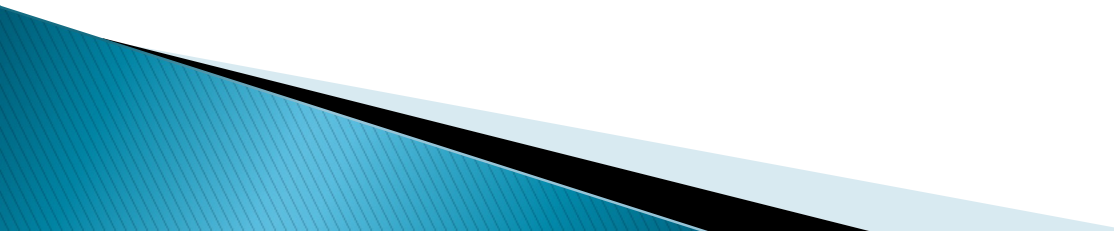

NAUCZYCIEL – ZADANIA, KOMPETENCJE, BUDOWANIE WŁASNEGO AUTORYTETU

dr Mirosław Radola
Wydział Studiów Edukacyjnych
UAM w Poznaniu

ZMIANA RZECZYWISTOŚCI – PŁYNNNA RZECZYWISTOŚĆ

- ▶ Socjalizacja medialna
 - ▶ Kultura instant (Z. Melosik)
 - ▶ Supermarket kulturowy
 - ▶ Tubylec sieciowy (M. Prensky)
 - ▶ Zanik tożsamości – kim jestem (A. Cybal-Michalska)?
-

Definicja zawodu nauczyciela

Podstawowe pytanie: Kim jest nauczyciel?

Rozróżniamy dwa pojęcia:

1. Edukator – to profesjonalista, który prowadzi edukację w różnych dziedzinach dla różnych profesji,

2. Nauczyciel – to osoba, która przekazuje wiedzę, kształtuje postawy i umiejętności, które są sprecyzowane w formalnych programach kształcenia dla uczniów i studentów określonych instytucji edukacyjnych. Kategoria „nauczyciel” dotyczy jedynie pracowników, którzy prowadzą bezpośrednie kształcenie uczniów.

Inne definicje:

1. „Nauczyciel jest główną osobą przekazującą systematycznie uporządkowaną i porównywalną wiedzę z najróżniejszych dziedzin nauki w szkole, a zarazem obok ojca i matki jest trzecim, głównym czynnikiem wychowawczym”,

2. „Nauczyciel to jeden z podstawowych czynników procesu kształcenia, profesjonalnie wykwalifikowany pracownik pedagogiczny, współodpowiedzialny za przygotowanie, kierowanie, organizację i wyniki tego procesu

OBOWIĄZKI NAUCZYCIELA (art. 6 KN)

Nauczyciel obowiązany jest:

- 1) rzetelnie realizować zadania związane z powierzonym mu stanowiskiem oraz podstawowymi funkcjami szkoły: dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, w tym zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę;
- 2) wspierać każdego ucznia w jego rozwoju;
- 3) dążyć do pełni własnego rozwoju osobowego;
3a) doskonalić się zawodowo, zgodnie z potrzebami szkoły;
- 4) kształcić i wychowywać młodzież w umiłowaniu Ojczyzny, w poszanowaniu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w atmosferze wolności sumienia i szacunku dla każdego człowieka;
- 5) dbać o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich zgodnie z ideą demokracji, pokoju i przyjaźni między ludźmi różnych narodów, ras i światopoglądów.

ROZWÓJ ZAWODOWY I ŻYCIOWY NAUCZYCIELI

Rozwój zawodowy nauczycieli – „kariera wzrostu nauczycieli”.

Etapy rozwoju:

- wybór zawodu nauczyciela (motywacja do studiowania specjalności nauczycielskiej),
- profesjonalny start (nauczyciel początkujący),
- profesjonalna adaptacja (pierwsze lata wykonywania zawodu nauczyciela),
- profesjonalna stabilizacja (doświadczony nauczyciel, nauczyciel – ekspert – nauczyciel mianowany, nauczyciel dyplomowany),
- wypalenie zawodowe.

Procesy zachodzące w zawodzie:

- kontynuacja (trwanie przez całe życie w zawodzie nauczyciela),
- migracja (odchodzenie z zawodu nauczyciela).

Najczęstsze problemy nauczycieli Europy Zachodniej i USA

	Problem	F
1.	Utrzymanie dyscypliny w klasie	85
2.	Motywowanie uczniów	50
3.	Przyzwyczajanie się do indywidualnych cech uczniów	46
4.	Ocenianie osiągnięć uczniów	38
5.	Rozwijanie relacji z rodzicami	36
6.	Nieodpowiednie pomoce i materiały	32
7.	Organizowanie pracy uczniów w klasie	30
8.	Rozwiązywanie indywidualnych problemów uczniów	30
9.	Zbyt wielkie obciążenie nauczaniem,	29
10.	Relacje z koleżeństwem	27

F=frekwencja problemu w ogólnej liczbie analiz (N=100).

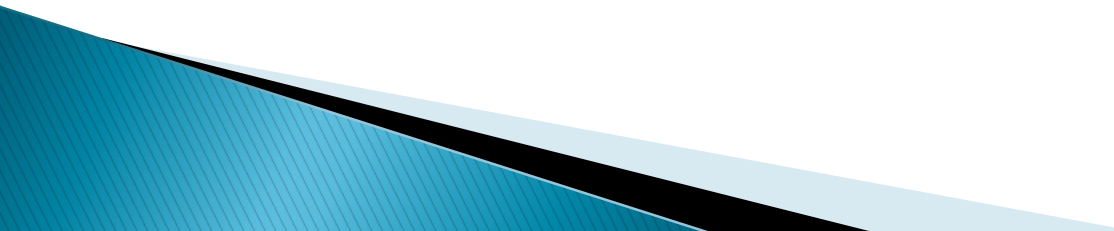
Źródło: opracowanie na podstawie S. Veenman

Drogi życiowe nauczycieli

Peter Gavor:

„życie nauczyciela jest pedagogicznym laboratorium. Są to bowiem poszukiwania, próby i doświadczenia, które trwają przez całe życie. Nauczyciel nie jest wytworem szkoły wyższej, nauczyciela – opiekuna, swego dyrektora, kolegów i tak dalej, ale w znacznej mierze jest kreatorem siebie samego”.

Zawód nauczyciela i jego praca jest zawsze związana z:

- warunkami zewnętrznymi,
 - warunkami społecznymi,
 - warunkami politycznymi,
 - warunkami ekonomicznymi,
 - cechami osobowości konkretnych osób.
-

Myślenie i postępowanie nauczycieli

1. Jak nauczyciele typowo podchodzą do nauczania w klasie, jakie mają poglądy na temat sposobów przeprowadzania zajęć, jakie wyobrażenia o spełnieniu celów nauczania (nauczycielskie pojmowanie nauczania).
 2. Jakie przekonania mają nauczyciele odnośnie do przesłania swojego zawodu, jego użyteczności, oczekiwań, z którymi do niego wstępowali, odnośnie do własnej odpowiedzialności za wyniki pracy.
 3. Jakie postawy zajmują nauczyciele wobec wyzwań i poleceń dyrektora, organu prowadzącego i sprawującego nadzór pedagogiczny, społeczności lokalnej.
-

KOMPETENCJE NAUCZYCIELI

Pojęcie: zbiór profesjonalnych umiejętności, wiedzy, wartości oraz postaw, którymi musi dysponować każdy nauczyciel, aby efektywnie mógł wykonywać swoją pracę.

Istnieją dwie grupy kompetencji:

- kompetencje osobowościowe (odnoszące się do umiejętności, postaw i innych psychicznych właściwości),
- kompetencje zawodowe (odnoszące się do umiejętności dydaktycznych i komunikacyjnych).

R. Kwaśnica wyróżnia kompetencje:

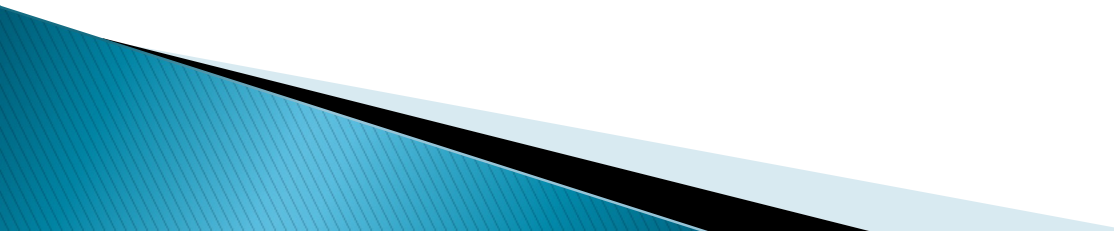
- praktyczno-moralne (interpretacyjne, moralne, komunikacyjne),
- techniczne (metodyczne, realizacyjne).

Kompetencje praktyczno-moralne są priorytetowe. Każdy nauczyciel musi sobie odpowiedzieć na pytanie: co zrobić, aby cele, metody i środki nie stały się narzędziem manipulacji i zniewolenia drugiego człowieka?

- **kompetencje interpretacyjne**: to zdolności rozumiejącego odnoszenia się do świata (do rzeczy, innych ludzi i do siebie samych).

- dzięki tym kompetencjom widzimy świat nie jako przedmiot sprawczych oddziaływań, który trzeba technicznie opanować poddać kontroli i zmieniać wedle ustanowionych przez nas celów, lecz jako rzeczywistość wymagającą stałej interpretacji i wydobywania jej sensu,

- **kompetencje moralne**: są zdolnością prowadzenia refleksji moralnej, umiejętnością stawiania pytań o prawomocność moralną naszego postępowania – jaki powinien być i w jaki sposób postępować, by z jednej strony dochować wierności sobie i nie ulec duchowemu zniewoleniu, a z drugiej strony – swym postępowaniem nie ograniczać innych ludzi w ich prawach do wewnętrznej wolności i podmiotowości,

- **kompetencje komunikacyjne:** to zdolność do dialogowego sposobu bycia; zdolność bycia w dialogu z innymi i samym sobą (nie chodzi tutaj o umiejętność prowadzenia dyskusji, ale o rozmowę z kimś przełamującą anonimowość wypowiedzi i będącą próbą rozumienia siebie oraz tego, co nas wspólnie ogarnia,
 - w zakres struktury tej kompetencji wchodzi:
 - a) zdolność empatycznego rozumienia i bezwarunkowej akceptacji drugiej osoby,
 - b) zdolność do krytyki pojętej jako poszukiwanie ukrytych przesłanek cudzych i własnych poglądów, przekonań i zachowań,
 - c) postawa niedyrektywna tzn. przedstawianie własnej oferty myślowej jako jednej z możliwych odpowiedzi a nie odpowiedzi gotowej i skończonej.
-

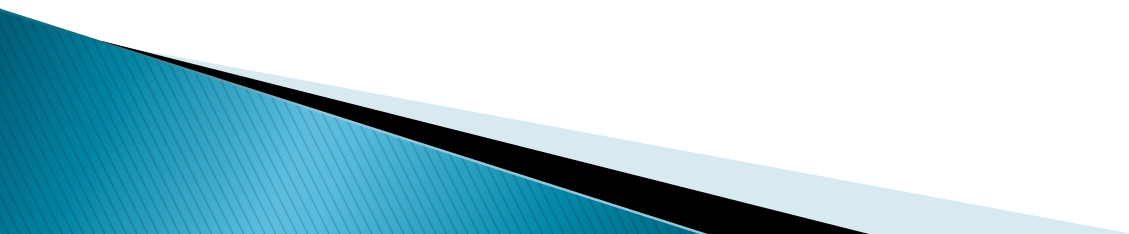
Kompetencje techniczne to:

- a) postulacyjne,
- b) metodyczne,
- c) realizacyjne.

- **Kompetencje postulacyjne** to: umiejętność identyfikowania się z celami, umiejętnościami; możliwość odtwarzania celów realizowanych przez innych bądź ustanawianie celów własnych,
 - **Kompetencje metodyczne** to: umiejętność działania wg reguł określających optymalny porządek czynności; treścią reguł jest przepis mówiący co należy w jakiej kolejności zrobić (przepisy czynności – metodyka działania),
 - **Kompetencje realizacyjne** to: umiejętność doboru środków i tworzenia warunków sprzyjających realizacji.
-

Art. 9.1. Stanowisko nauczyciela, z zastrzeżeniem ust. 1a, może zajmować osoba, która:

2) przestrzega podstawowych zasad moralnych;

Moralność to zespół poglądów, ocen, norm i wzorów osobowych ukształtowanych historycznie i regulujących w danym społeczeństwie całokształt stosunków między jednostkami , między jednostkami a grupami oraz między grupami społecznymi z punktu widzenia dobra i zła, prawości i podłości... .

„Kodeks etyczny nauczyciela – przyczynek” –

- Pamięta, że uczeń - nawet najmniejszy - jest CZŁOWIEKIEM.
- Postępuje zgodnie ze swoimi słowami.
- Nigdy nie zapomina, że szkoła - a więc i on - jest dla ucznia. Gdyby nie było uczniów, byłby niepotrzebny.
- Uczy nie dla wiedzy, ale dla życia.
- Jeśli nie kocha dzieci - powinien zmienić zawód.
- Traktuje wszystkich uczniów równo.
- Ocenia sprawiedliwie, uwzględniając jednak wkład pracy ucznia.
- „Pamięta, że wychowuje przede wszystkim własnym przykładem.
- Nigdy nie poniża godności ucznia. Wie, że niewłaściwe słowo lub gest może zranić bardziej niż najsroższa kara.
- Nie kompromituje się prowadzeniem nieprzygotowanych zajęć.
- Pamięta, że w każdej chwili spędzanej z uczniami jest wychowawcą.
- Wie, że może pomóc tylko uczniom, których zalety i wady zna.
- Nie próbuje być Siłaczką - dąży do profesjonalizmu.
- Uczy się od lepszych od siebie, a słabszym pomaga.
- Nie traktuje rodziców uczniów protekcjonalnie - wie, że dla nich pracuje.
- Korzysta z doświadczeń innych i dzieli się własnymi.
- Wie, że niesprawdzona na czas klasówka jest rodzajem oszustwa.

1. K. Szmyd, M. Uberman (2008) Nauczyciel w obliczu edukacyjnych dylematów ponowoczesności. [w:] Nauczyciel w świecie współczesnym, B. Muchacka, M. Szymański (red.), Kraków.
2. M. Radoła, Społeczne, ekonomiczne i kulturowe uwarunkowania egzaminów gimnazjalnych, Poznań 2018.
3. J. Morbitzer, [za:] M. Prensky, W stronę przyszłej szkoły – refleksje z kilku perspektyw, Zmiana społeczna. Edukacja – polityka oświatowa – kultura, R. Kwiecińska, J. M. Łukasik (red.), Kraków 2012.
4. A. Cybał-Michalska, Dylematy tożsamościowe młodzieży w rzeczywistości popkulturowej, [w:] Kultura popularna: konteksty teoretyczne i społeczno-kulturowe, A. Gromkowska Melosik, Z. Melosik (red.), Kraków 2010.
5. Z. Kwieciński, Pedagogie postu. Preteksty – kontekst – podteksty, Poznań 2000.
6. T. Malinowski, Nauczyciel i społeczeństwo, Warszawa 1995.
7. W. Okoń, W. Okoń, Słownik pedagogiczny, Warszawa 1987, s. 76.
8. A. Tomaszewska, Nauczyciel na miarę XXI wieku. [w:] Nauczyciele wobec wyzwań współczesności. Doświadczenia – badania – koncepcje, E. Przygońska, I. Chmielewska (red.), Łódź 2009, s. 181.
9. Ustawa Karta Nauczyciela z dnia 26 stycznia 1982 r. ze zmianami.
10. R. Kwaśnica, Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu, [w:] Pedagogika, T. 2, Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), Warszawa 2006.
11. M. Czerepaniak-Walczak, Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela, Edytor, Toruń 1997.
12. T. Lewowicki, Dylematy aksjologii i teleologii społecznej (i edukacyjnej) a kompetencje zawodowe nauczycieli, [w:], M. Ochmański, Nowe koncepcje pedagogiczno-psychologicznego kształcenia nauczycieli w szkołach wyższych, Lublin 1993.
13. Słownik Języka Polskiego, <http://sjp.pwn.pl/sjp/moralny>;
14. B. Śliwerski, <http://sliwerski-pedagog.blogspot.com>.
15. J. Kropiwnicki „Nowa szkoła” nr 7/ 2005.
16. J.W. Dawid, O duszy nauczycielstwa, [za:], B. Śliwerski, <http://sliwerski-pedagog.blogspot.com/2013/09/wartosc-nauczyciela.html>, opracował wstęp i przypisami opatrzył oraz podał do druku Edward Walewander, II wyd., Lublin: RW KUL 2002.
17. M. Żylińska, Neurodydaktyka czyli nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi, Gdynia 2013.
19. A.D. Kolb, Uczenie się na podstawie doświadczenia, Poznań 2022.
20. Z. Melosik, Kultura, popularna i tożsamość młodzieży, Kraków 2013.

Dziękuję za uwagę 😊